

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ในครั้งนี้ เป็นแบบผสมผสาน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งมีข้อสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

สมมติฐานการวิจัย

ชุมชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีโครงการบ้านตัวอย่างสาธารณสุข รายได้ครัวเรือน รายจ่าย ครัวเรือน จำนวนพืชเพื่อการยังชีพ จำนวนสัตว์เพื่อการยังชีพ จำนวนเห็ดเพื่อการยังชีพ และ จำนวนสินค้าอุปโภคบริโภคที่ซื้อจากร้านค้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างก่อนและหลังการทดลอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 1

1. กิจกรรมในการวิจัยในระยะที่ 1 มีดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

กิจกรรมที่ 2 การสำรวจ ศึกษาชุมชน

กิจกรรมที่ 3 การคัดเลือกชุมชน

กิจกรรมที่ 4 การเข้าสู่ชุมชน

กิจกรรมที่ 5 การเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือ

2. เครื่องมือในการวิจัย ลักษณะของเครื่องมือในการวิจัยในระยะที่ 1 มีดังนี้

2.1 แบบสอบถามเพื่อสำรวจข้อมูลรายครัวเรือน

2.2 แบบสอบถามสุขภาพของชุมชน

2.3 แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง

2.4 แบบบันทึกรายรับของครัวเรือน

2.5 แบบบันทึกรายจ่ายของครัวเรือน

2.6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้านสาธารณสุข เกี่ยวกับโครงการ

ประเมินบ้านตัวอย่างสาธารณสุขของบ้านน้ำเงิน

2.7 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นประเด็นร่วมหรือประเด็นหลัก (Theme) และอธิบายเนื้อหา (Text)

3.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าสถิติบรรยาย คือ

3.2.1 การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.2.2 การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการวิเคราะห์ระดับการพัฒนาชุมชน

การวิจัยในระยะที่ 2 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 2 มีขั้นตอนของกิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมในการวิจัยในระยะที่ 2 มีดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

กิจกรรมที่ 2 การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ โครงการ

กิจกรรมที่ 3 กำหนดแผนงานโครงการและการจัดการ

กิจกรรมที่ 4 การปฏิบัติตามแผนงานของโครงการ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างรูปแบบการพัฒนา

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์กลุ่มการวิพากษ์และข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดข้อความว่าอยู่ในตัวแปรใดที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 และนำมาจัดกลุ่ม (Grouping) จากนั้นทำการสังเคราะห์กลุ่มการวิพากษ์และข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดข้อความ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาจัดทำรูปแบบการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ มีขั้นตอนดังนี้

2.1 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 มาสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อเพื่อใช้เป็นแบบจำลองในการพิจารณา (ครั้งที่ 1)

2.2 นำรูปแบบที่สร้างขึ้นมาระดมสมองเพื่อวิพากษ์รูปแบบที่สร้างขึ้นและให้คำแนะนำโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) โดยให้กลุ่มตัวอย่างและผู้ที่เกี่ยวข้องวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อเพื่อร่วมกระบวนการระดมสมอง (Brain Storming)

2.3 แบ่งเป็นกลุ่มย่อยและร่วมกันวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยนำผลการเสนอแนะในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) นำมาสรุปและอภิปรายผลทั้งหมดในที่ประชุมใหญ่ (Brain Storming) จากนั้นนำผลการเสนอแนะมาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.4 นำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อแก่กลุ่มตัวอย่าง 25 ครอบครัว (ครั้งที่ 2) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) โดยมีแบบประเมินให้แต่ละคนประเมิน

การวิจัยในระยะที่ 3 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 3 มีรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 25 ครอบครัว

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบของการพัฒนา 7 โครงการ

2.2 ตัวแปรตาม คือ ผลของการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ จำนวน 7 ตัวแปร คือ

- 2.2.1 บ้านตัวอย่างสาธารณสุข
- 2.2.2 รายได้ครัวเรือน
- 2.2.3 รายจ่ายครัวเรือน
- 2.2.4 จำนวนพืชเพื่อการยังชีพ
- 2.2.5 จำนวนสัตว์เพื่อการยังชีพ
- 2.2.6 จำนวนเห็ดเพื่อการยังชีพ
- 2.2.7 จำนวนสินค้าอุปโภคบริโภคที่ซื้อจากร้านค้า

3. แบบแผนการทดลองในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3 นี้ใช้วิธีการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One-Group Pretest-Posttest Design ซึ่งมีแบบแผนในการวิจัย ดังนี้

O₁.....X.....O₂

เมื่อ	O ₁	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง
	X	แทน	การทำการทดลอง
	O ₂	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง

โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 ก่อนดำเนินโครงการ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อไว้เป็น ข้อมูลก่อนทดลอง (Pre-Test) ใน 7 ตำบลตามที่กล่าวมาแล้ว

3.2 ขณะดำเนินโครงการ ผู้วิจัยดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อที่สร้างขึ้นและสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

3.3 หลังดำเนินโครงการ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ จำนวน 7 ตำบล ไว้เป็น ข้อมูลหลังทดลอง (Post-Test)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเปรียบเทียบสภาพการพัฒนาชุมชนในด้านสาธารณสุขและด้านเศรษฐกิจระหว่างก่อนและหลังการพัฒนา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปรตามแบบวัดซ้ำ (Repeated Measures Multivariate Analysis of Variance : Repeated Measures MANOVA)

สรุปผลของการวิจัย

ระยะที่ 1 สรุปผลข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว (สปป.ลาว) ได้ดังนี้

สภาพปัจจุบันของบ้านน้ำเงิน มีประชากร 337 คน หญิง 194 คน มี 81 หลังคาเรือน จำนวน 113 ครอบครัว นับถือศาสนาพุทธ เป็นบ้านวัฒนธรรมของเมือง ซึ่งได้ผ่านมาตรฐานเงื่อนไขเกี่ยวกับการสร้างคน ครอบครัว และบ้านวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 03/07/2008 จนมาจนถึงวันที่ 07/11/2008 ทางคณะผู้รับผิดชอบ ได้ลงประเมินผลครอบครัววัฒนธรรม ในจำนวน 81 หลังคาเรือน ประเมินได้ 78 หลังคาเรือน คิดเป็น 96.29% ในด้านสาธารณสุขนั้น ภาครัฐมีโครงการบ้านตัวอย่างสาธารณสุข ซึ่งมีแนวทางดังนี้ 1) สร้างหอข่าว 1 หลัง 2) จะสืบต่อให้ประชาชนรักษาความสะอาดทุกครอบครัวให้ได้ 100% 3) ทำความสะอาดบริเวณบ้าน และถางหญ้า ปัดกวาดให้สะอาดอยู่เสมอ 90% 4) ให้แต่ละครอบครัวมีหลุมขยะ 100% 5) จะจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนน้ำ 6) จะเก็บเงินกองทุนน้ำ 7) จะปลูกระดุมให้ผู้หญิงอายุ 15-45 ปี มาฉีดยาให้ได้ 100% 8) จะปลูกระดุมประชาชนพาลูกหลานมาฉีดยา และกินยาฆ่าพยาธิให้ได้ 100% 9) จะย้ายคอกสัตว์ออกจากใต้ถุนบ้านให้ได้ 100% 10) การระบายน้ำสกปรก ไม่มีแหล่งเพาะพันธุ์ของยุง 100% ส่วนสภาพเศรษฐกิจชุมชน รายได้หลักได้มาจากการขายสัตว์เลี้ยง ได้แก่ หมู วัว ควาย ขายเป็นที่เหลือจากการบริโภคและขายผลผลิตทางการเกษตรอีกเพียงเล็กน้อย รวมทั้งเก็บหาของป่าตามฤดูกาลมาขายเป็นรายได้เสริม

ปัญหาของชุมชนเผ่าลื้อที่ไม่สามารถแก้ไขได้ คือ 1) ไม่สามารถสกัดกั้นการเกิดโรคที่มักเกิดขึ้นตามฤดูกาล ทำให้สภาพการเจ็บป่วยของประชาชนเพิ่มขึ้นไม่ลดลง 2) สภาพแวดล้อมของครอบครัว และบ้านเรือนไม่สะอาดตา 3) ชุมชนไม่สามารถเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาสุขภาพด้วยตนเองให้มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีสุขภาพสมบูรณ์ ขึ้นได้ 4) ชุมชนไม่ได้พัฒนาครอบครัว-บ้านให้มีสภาพดำรงชีวิตที่ดีขึ้นได้ และ 5) ชุมชนไม่ได้สร้างเงื่อนไขไปสู่การหลุดพ้นจากความยากจน

ความต้องการของชุมชนด้านสาธารณสุข มีดังนี้ 1) ประชาชนยังขาดห้องส้วม 2) น้ำดื่มที่ไม่สะอาด 3) บริเวณบ้านไม่สะอาด 4) มีคอกสัตว์อยู่ใต้ถุนบ้าน 5) ไม่มีหลุมขยะ 6) ไม่มีระบบระบายน้ำ 7) หลุมบริเวณเขตรอบบ้านยังรก 8) ทุกครอบครัวยังนอนไม่กางมุ้ง 9) เด็กอายุ 2 ขวบยังฉีดยาไม่ครบ 10) ผู้หญิงอายุ 15-45 ปี ยังฉีดยาไม่ครบ 11) ยังไม่มีการวางแผนครอบครัว 12) สตรีมีครรภ์ยังไม่ได้รับการฝากครรภ์ 13) คลอดลูกกับหมอดำแย้ที่ยัง

ไม่ได้รับการฝึกอบรม 14) เด็กเกิดใหม่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยนมแม่อย่างต่ำ 6 เดือน ส่วนความต้องการด้านเศรษฐกิจ มีดังนี้ 1) ประชาชนยังมีรายได้น้อยทำให้รายได้ไม่พอกับรายจ่าย 2) ยังขาดแคลนอาหาร เครื่องอุปโภค บริโภค ภายในครัวเรือน จึงต้องการให้มีการส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน ด้วยการเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ ปลา และการเกษตรกรรม เช่น การเพาะเห็ด การปลูกพืชผักต่างๆ

สรุปรูปแบบกิจกรรม/โครงการที่ลูกบ้าน (ชาวบ้าน) ต้องการในการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ จำนวน 81 ครัวเรือน โดยการจัดลำดับความต้องการจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) โครงการบ้านตัวอย่างสาธารณสุข 2) การเลี้ยงไก่ 3) การเลี้ยงหมู 4) การเพาะเห็ด 5) การเลี้ยงปลา 6) การเลี้ยงกบ และ 7) การปลูกพืชผักสวนครัว

ระยะที่ 2 สรุปผล การสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว (สปป.ลาว) พบว่า มีโครงการที่ชุมชนจะนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ดังนี้

1. โครงการบ้านตัวอย่างสาธารณสุข
2. โครงการการเลี้ยงไก่
3. โครงการเลี้ยงหมู
4. โครงการเพาะเห็ด
5. โครงการเลี้ยงปลา
6. โครงการเลี้ยงกบ
7. โครงการปลูกพืชผักสวนครัว

ระยะที่ 3 สรุปผลการทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว (สปป.ลาว) พบว่า ก่อนและหลังการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ ทุกตัวแปรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสรุปได้ว่ารูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ โดยรวมและรายตัวแปรดีขึ้นกว่าเดิม ในด้านโครงการบ้านตัวอย่างสาธารณสุข รายได้ครัวเรือน รายจ่ายครัวเรือน จำนวนพืชเพื่อการยังชีพ จำนวนสัตว์เพื่อการยังชีพ จำนวนเห็ดเพื่อการยังชีพ จำนวนสินค้าอุปโภคบริโภคที่ซื้อจากร้านค้า

อภิปรายผล

1. ผลจากการศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

ผลจากการศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และถอดบทเรียนจากชุมชนต้นแบบ ที่มีเนื้อหาสาระตรงกันในแต่ละประเด็น ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาปรับใช้ได้ โดยได้สร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ จำนวน 7 กิจกรรม คือ 1) โครงการบ้านตัวอย่างสาธารณสุข 2) การเลี้ยงไก่ 3) การเลี้ยงหมู 4) การเพาะเห็ด 5) การเลี้ยงปลา 6) การเลี้ยงกบ และ 7) การปลูกพืชผักสวนครัว ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในรูปแบบการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 88.00) อายุเฉลี่ย 45 ปี สมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 5 คน และพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 15 ไร่ต่อครัวเรือน

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

จากการวิจัยได้มีการสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงจันทน์ แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยผู้วิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ จากรูปแบบที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 กิจกรรม คือ 1) โครงการบ้านตัวอย่างสาธารณสุข 2) การเลี้ยงไก่ 3) การเลี้ยงหมู 4) การเพาะเห็ด 5) การเลี้ยงปลา 6) การเลี้ยงกบ และ 7) การปลูกพืชผักสวนครัว ที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการพัฒนาชุมชนของชนเผ่าลื้อ จากปัจจัย 7 ด้าน คือ การปฏิบัติกิจกรรมของโครงการบ้านตัวอย่างสาธารณสุขของสมาชิกในครัวเรือน ปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มขึ้น มีรายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น รายจ่ายครัวเรือนลดลง จำนวนพืชเพื่อการยังชีพเพิ่มขึ้น จำนวนสัตว์เพื่อการยังชีพเพิ่มขึ้น จำนวนเห็ดเพื่อการยังชีพเพิ่มขึ้น จำนวนสินค้าอุปโภคบริโภคที่ซื้อจากร้านค้าลดลง จากตัวแปรทั้ง 7 ด้าน ซึ่งสามารถอภิปรายได้ ดังนี้

2.1 บ้านตัวอย่างสาธารณสุข เป็นกิจกรรมของโครงการที่สมาชิกในชุมชนได้ปฏิบัติตามบรรดามาตรฐานเงื่อนไขที่ภาครัฐกำหนดเกี่ยวกับบ้านตัวอย่างด้านสาธารณสุข โดย

ผลจากการทดลองในชุมชนทำให้มีหอข่าวของบ้านด้านงานสาธารณสุขมีขบวนการอนามัยสะอาด มีน้ำลื่นใช้ตลอดปี นำใช้ส้วม มีหลุมขยะ ข้ายคอกสัตว์ออกจากใต้ถุนบ้าน ดื่มน้ำต้มสุก นอนในมุ้ง เด็กเล็กกลุ่มเป้าหมายและผู้หญิงอายุตั้งแต่ 15-45 ปี ได้รับการหยอดยา ฉีดยาให้ได้ 95% เวลาตั้งครรภ์ต้องได้ตรวจและฝากครรภ์ก่อนคลอด (มีบัตร) 1 ครั้ง ขึ้นไป เวลาคลอดต้องได้รับการทำคลอดจากหมอดำแยที่ได้รับการอบรม หรือแพทย์สถานีนามัย โรงพยาบาล เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไป เด็กในวัยเจริญเติบโตได้รับการกินยาฆ่าพยาธิเพื่อป้องกันการขาดสารอาหาร มีอสบ.หรือหมอชาวบ้าน หมอดำแยที่ได้รับการฝึกอบรม มีผู้ยาประจำบ้านและดำเนินปกติสามารถตอบสนองยาพื้นเมืองจำเป็นได้ (ไม่ขาดทุน) สามารถรักษาอาการโรคนั้นพื้นฐานเบื้องต้นได้ ไม่มีครอบครัวค้าขายหรือนำใช้ยาบ้า ยาเสพติดอย่างเด็ดขาด มีการโฆษณา ศึกษาอบรม ลูกหลาน สมาชิกในครอบครัวของตนให้ใส่หมวกกันน็อกและไม่ขับรถเวลาเมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางและแผนการในการศึกษาอบรมด้านสาธารณสุขของทางภาครัฐ ดังนี้ 1) สร้างหอข่าว 1 หลัง 2) จะสืบต่อไปให้ประชาชนรักษาความสะอาดทุกครอบครัวให้ได้ 100% 3) ทำความสะอาดบริเวณบ้าน และถางหญ้า ปิดกวางคให้สะอาดอยู่เสมอ 90% 4) ให้แต่ละครอบครัวมีหลุมขยะ 100% 5) จะจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนน้ำ 6) จะเก็บเงินกองทุนน้ำ 7) จะปลูกระดมให้ผู้หญิงอายุ 15-45 ปี มาฉีดยาให้ได้ 100% 8) จะปลูกระดมประชาชนพาลูกหลานมาฉีดยา และกินยาฆ่าพยาธิให้ได้ 100% 9) จะข้ายคอกสัตว์ออกจากใต้ถุนบ้านให้ได้ 100% 10) การระบายน้ำสกปรก ไม่มีแหล่งเพาะพันธุ์ของยุง 100%

การประเมินผลการจัดตั้งปฏิบัติของแต่ละบ้าน คือ ถ้าปฏิบัติได้ครบทุกเงื่อนไขถือว่าดีเด่น สามารถให้ประกาศเป็นบ้านสาธารณสุขแบบอย่างนำหน้า ถ้าปฏิบัติได้มาตรฐานหลักที่ไม่อาจขาดได้ให้ถือว่าเป็นบ้านสาธารณสุขพื้นฐาน

หลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมโครงการ การพัฒนาชุมชนของชนเผ่าลื้อ มีความเป็นอยู่ภายในชุมชนที่ดีขึ้น โดยสมาชิกในชุมชนมีสภาพร่างกายแข็งแรง สภาพจิตใจดี และสภาพแวดล้อมภายในบ้านถูกสุขลักษณะ และภูมิทัศน์ในชุมชนน่าอยู่ยิ่งขึ้น

ผลการประเมินการปฏิบัติของบ้านน้ำเงิน ภาครัฐได้ดำเนินการพัฒนาทั้งหมด สมาชิก 81 ครอบครัว 113 ครอบครัว สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขเป็นครอบครัวแบบอย่างด้านสาธารณสุข 78 ครอบครัว เท่ากับ 68% สำหรับ กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกดูแลอย่างใกล้ชิด 25 ครอบครัว ถือว่าปฏิบัติได้ครบถ้วนเป็นครอบครัวแบบอย่างด้านสาธารณสุขทั้งหมด 25 ครอบครัว เท่ากับ 100% และบ้านน้ำเงินได้รับการประกาศเป็นบ้านแบบอย่างสาธารณสุข ในวันที่ 23/02/2010

2.2 ด้านรายได้ครัวเรือน เป็นการเพิ่มรายได้ในครัวเรือน โดยจะทำเป็นอาชีพหลัก หรืออาชีพรองก็ได้เพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นในครัวเรือนจากการขายพืช และสัตว์ที่ผลิตเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน แต่เมื่อเหลือจากการบริโภคแล้ว ครัวเรือนก็ได้นำไปขายโดยมีประชาชนจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาซื้อไปจำหน่ายต่ออีกทอดหนึ่ง ก่อให้เกิดรายได้แก่ครัวเรือน เช่น ขายมะละกอ พริก กุ้ง ยานาง กบ ไข่พื้นเมือง ปลา เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนุวัฒน์ เรืองชัยภูมิ (2006 : 87) ที่พบว่า ชาวบ้านนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ไปปรับปรุงวิธีการดำเนินการพัฒนาอาชีพของตนเอง จนทำให้ลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว สอดคล้องกับ (คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ, 2003:7-10) แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (OTOP) เป็นแนวคิดที่เน้นขบวนการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ในแต่ละหมู่บ้านหรือตำบล แนวคิดนี้สนับสนุนและส่งเสริมให้ขบวนการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ในแต่ละหมู่บ้านหรือตำบล แนวคิดนี้สนับสนุนและส่งเสริมให้ท้องถิ่นสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ (Product) โดยมีกิจกรรมการคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาด การผลิต การบริหารจัดการ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการผลิตให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและต้องการของตลาดสากล โดยที่ท้องถิ่นจำเป็นต้องพึ่งตนเอง (Self-reliance) เป็นหลักแนวคิดที่ต้องการให้แต่ละหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์ 1 ประเภท เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไว้ตัวถุดิบ ทรัพยากรท้องถิ่น ลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นไปสู่เมืองใหญ่ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดขึ้นเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ, 2003 : 7-10)

หลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมโครงการการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ มีรายได้จากการจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร และรายได้จากการเลี้ยงสัตว์

2.3 ด้านรายจ่ายครัวเรือน เป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งรายจ่ายที่จำเป็นและไม่จำเป็น ซึ่งรายจ่ายที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหาวิธีการทำให้รายจ่ายลดลง ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (อนุวัฒน์ เรืองชัยภูมิ, 2006 : 87) ชาวบ้านนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ไปปรับปรุงวิธีการดำเนินการพัฒนาอาชีพของตนเอง จนทำให้ลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ส่วนรายจ่ายที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการ สอดคล้องกับ พิมพกานต์ เลอเบล (2006 : 22) ได้วิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาในแม่น้ำปิงตอนบนพบว่า เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในการลงทุนสำหรับเลี้ยงปลา ต่อกระชังทั้งต้นทุนคงที่และต้นทุน

ผันแปร โดย เฉลี่ยเท่ากับ 1,950 (± 580 SD) บาทต่อตารางเมตร ต้นทุนค่าเสียโอกาสด้านแรงงานโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2,080 (± 600 SD) บาทต่อตารางเมตร ต้นทุนหลัก คือ ค่าอาหาร รองลงมา คือ ค่าลูกปลา แรงงานในครัวเรือนที่ไม่ได้รับค่าจ้าง จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในด้านขนาดของฟาร์มเลี้ยงปลา สถานที่เลี้ยง (ตำบล) ภาระหนี้สินและการทำสัญญาผูกขาด สำหรับการคำนวณค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนคงที่ พบว่า อุปกรณ์แต่ละชนิดสามารถนำไปใช้เลี้ยงปลาได้ถึง 5 รอบ การผลิต ต้นทุนค่าเสียโอกาสสำหรับกระชังที่เจ้าของดำเนินการเองจะสูงกว่าการจ้างแรงงานระยะสั้นสำหรับแรงงานที่ไม่ค่อยมีทักษะในด้านนี้โดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 160 บาท/วันสำหรับผู้หญิง และ 180 บาท/วันสำหรับผู้ชาย

หลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ ละครายจ่ายลงได้ในการซื้อพืชผักสวนครัว พืชผลทางเกษตร และอาหารที่เกิดจากการเลี้ยงสัตว์

2.4 ด้านจำนวนพืชเพื่อการยังชีพ เป็นการปลูกพืชเพื่อบริโภคเองในครัวเรือนและเพื่อจำหน่ายที่สามารถทำให้เกิดรายได้ในการยังชีพ เช่น ปลูกพืชประเภทผักทุกชนิด ปลูกพืชผลและปลูกพืชเพื่อจำหน่าย ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าวโพด ปลูกถั่วเพื่อทำอาหารสัตว์ ปลูกอ้อยไว้ทำน้ำอ้อย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (จิริยา สุพรรณ. 2005 : 77) การแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล การประชุมสัมมนา การทำแปลงสาธิตและการเผยแพร่ความรู้ สอดคล้องกับ สานิตย์ บัวสถิต (2001 : ง) ได้วิจัยเรื่อง การปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า พืชสมุนไพรที่เกษตรกรนิยมใช้ส่วนมาก ได้แก่ กระเทียม กระชาย ข่า ขิง ส่วนการปลูกเกษตรกรปลูกตะไคร้มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ข่า และขมิ้นชัน ด้านการใช้เกษตรกรจะใช้ประโยชน์จากตะไคร้มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ข่า มะนาว และพริก เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายสมุนไพร มีรายได้เฉลี่ย 3,471 บาทต่อปี แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพรส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากญาติพี่น้อง ความรู้ด้านข่าวสารเกี่ยวกับสมุนไพรได้รับรู้จากสื่อต่างๆ ได้แก่ หอกระจายข่าว หนังสือพิมพ์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกสมุนไพรจากการวิจัยอยู่ในระดับดีมาก ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆนั้นไม่มี

หลังจากการทดลองรูปแบบ ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ มีพืชผักสวนครัว และพืชผลทางเกษตร นำมาบริโภคเองเพื่อการยังชีพ

2.5 ด้านจำนวนสัตว์เพื่อการยังชีพ เป็นการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคในการยังชีพ นอกจากเหลือกินเหลือใช้เอง ก็นำไปขายเพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นและลดรายจ่าย สอดคล้อง

กับ ทองยูน ทองคลองไทร (2009 : 1) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาวิธีการเลี้ยงกบตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กบลูกผสม 3 สายเลือด (กบนา x กบจาน x กบบูลฟร็อก) ที่เกิดจากพ่อกบจานเลี้ยงในบ่อซีเมนต์ บ่อกระชัง บ่อดิน บ่อหลุม และบ่อคอนโด มีการเจริญเติบโตเร็วกว่า มีน้ำหนักเฉลี่ยมากกว่า มีขนาดใหญ่กว่า มีอัตราการแลกเนื้อต่ำกว่า มีอัตราการรอดตายต่ำกว่าแต่ไม่แตกต่างกันทางสถิติ มีต้นทุนการผลิตและจุดคุ้มทุนต่ำกว่า และให้ผลตอบแทนสูงกว่ากบลูกผสม 3 สายเลือดที่เกิดจากพ่อกบนา บ่อเลี้ยงที่ดีที่สุดสำหรับกบทั้งสองสายพันธุ์ คือ บ่อซีเมนต์ รองลงมา คือ บ่อกระชังและบ่อดินตามลำดับ ส่วนบ่อหลุมและบ่อคอนโด พบว่า เหมาะสำหรับเลี้ยงเพื่อการบริโภคแต่ไม่เหมาะสำหรับการเลี้ยงเพื่อการค้า เนื่องจากกบทั้งสองสายพันธุ์มีอัตราการเจริญเติบโตใกล้เคียงกัน พิมพ์กานต์ เลอเบล (2006 : 2) ได้วิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาในแม่น้ำปิงตอนบน พบว่า ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาอุตสาหกรรมการเลี้ยงปลาทั้งหมึกและปลานิลในกระชังในแม่น้ำปิงตอนบนภาคเหนือของประเทศไทยสามารถทำได้ดีมาก แต่ในอนาคตควรมีการจัดการ การให้อาหารปลาที่เหมาะสม และการจัดการความเสี่ยงจากสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาน้ำท่วม และความสัมพันธ์ทางธุรกิจที่ส่งผลต่อราคาลาด ฟาร์มเลี้ยงปลามีความสำคัญถือเป็นส่วนหนึ่งของอาชีพของครัวเรือนชนบท

หลังจากการทดลองรูปแบบการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ ผู้เข้าร่วม โครงการพัฒนาชุมชนมีส้วมในการทำอาหารได้ทันทีเพื่อการยังชีพ โดยไม่ต้องซื้อจากร้านค้า และสามารถนำไปจำหน่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน

2.6 จำนวนเห็ดเพื่อการยังชีพ เป็นการเพาะเห็ดเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเพื่อการยังชีพ ส่วนที่เหลือ ก็นำไปขายเพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นและลดรายจ่าย สอดคล้องกับ โชลม จิตรม่น (2011 : 1) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของน้ำหมักชีวภาพในการเพาะเห็ด ผลการทดลอง พบว่าประสิทธิภาพของน้ำหมักชีวภาพแต่ละชนิดมีผลต่อการเพาะเห็ด โดยเปรียบเทียบจากน้ำหนักสดของเห็ดนางฟ้าที่เพาะกับน้ำหมักต่างชนิดกัน โดยน้ำหมักชีวภาพจากมูลค้างคาวให้ผลผลิตสูงสุดและแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลังจากการทดลองรูปแบบโครงการพัฒนาชุมชนของชนเผ่าลื้อ ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชน มีเห็ดในการทำอาหารได้เพื่อการยังชีพ โดยไม่ต้องซื้อจากร้านค้า และสามารถนำไปจำหน่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน

2.7 จำนวนสินค้าอุปโภคและบริโภคที่ซื้อจากร้านค้า เป็นการลดการซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคที่ซื้อจากร้านค้าลง เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวฤทธิ์ พงศ์รังศิลป์ (2004 : ก) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาของการพัฒนาธุรกิจชุมชน คือ การขาดความรู้ทางด้านการบริหารจัดการ การตลาด การผลิต การเงินและบัญชี เนื่องจากความเป็นชุมชนท้องถิ่นมีวิถีชีวิตแบบชุมชนท้องถิ่นจึงไม่มีความรู้ทางด้านบริหารจัดการทางธุรกิจ ดังนั้น แนวทางที่จะพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืน คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าดำเนินการให้ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการ การเงินและบัญชีให้กับธุรกิจชุมชน โดยในทางการบริหารจัดการก็ให้ความรู้ทางด้านวางแผนซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายไว้เป็นการล่วงหน้า การจัดการองค์การเป็นการพัฒนาระบบแผนกำลังคนการอบรมและพัฒนาบุคคล และการสั่งการ โดยผู้นำธุรกิจชุมชนควรจะมีการติดตามผลเพื่อให้งานดำเนินการไปตามแผนที่วางไว้

หลังจากการทดลองรูปแบบโครงการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าคือ ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มีพืชผัก ผลไม้ เห็ด กบ ปลา ไก่ เป็ด ทดแทนการซื้อจากร้านค้า และสามารถนำไปจำหน่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน โดยภาครัฐดำเนินการทั้งหมด 81 ครัวเรือน 113 ครอบครัว **ประเมินผลในขอบเขตด้านเศรษฐกิจปฏิบัติได้ 82% จัดเป็นเป็นประเภทเข้มแข็ง**และกลุ่มตัวอย่าง ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกดูแลอย่างใกล้ชิด 25 ครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ 6 กิจกรรมได้แก่ การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงหมู การเพาะเห็ด การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ และ การปลูกพืชผักสวนครัว โดยได้คัดเลือกตัวแทนแต่ละกิจกรรมเพื่อประสานงานกลุ่ม ผลการปฏิบัติทั้ง 25 ครอบครัว สามารถปฏิบัติได้ 100%

การประเมินผลของคณะรับผิดชอบ เห็นว่า บ้านน้ำเงิน เป็นบ้านที่มีระบบการเมืองหนักแน่น เข้มแข็ง-ผู้นำพารอบด้าน, เศรษฐกิจ, วัฒนธรรม-สังคม ได้เติบโตขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ประชาชนมีความสะดวกในการทำมาหากิน สร้างสภาพพัฒนารอบด้าน อุดมสมบูรณ์ขึ้นตามลำดับ ทุกๆ ปัญหาข้อท้อในสังคมได้ถูกแก้ไขอย่างขาดตัว เป็นบ้านที่สามารถปฏิบัติได้ตามมาตรฐานเงื่อนไข ของคำรัส 285/นย. ลงวันที่ 13 ตุลาคม 2009 ว่าด้วยมาตรฐานความทุกข์ยากและมาตรฐานพัฒนาระยะปี 2010-2015 อย่างครบถ้วน เฉลี่ยการจัดตั้งปฏิบัติคิดเป็น 95% สามารถประกาศเป็นบ้านพัฒนารอบด้านได้ ดังนั้น บ้านน้ำเงินจึงได้รับการประกาศเป็นบ้านพัฒนารอบด้าน ซึ่งได้จัดพิธีประกาศเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2010

นอกจากนี้ผู้วิจัย ได้นำรูปแบบดังกล่าวไปทดลองนำใช้กับพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ บ้านสะโกน และ บ้านไลลอด ที่อยู่ในเขตพื้นที่สัมปทานของบริษัท ขุดค้นถ่านหินเวียงภูคา จำกัด ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนบางแนวทาง เพื่อให้เหมาะสม ปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จ ทั้งสองบ้านได้รับการประกาศเป็นบ้านพัฒนารอบด้านในเวลาต่อมา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นำรูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชนเผ่าลื้อ บ้านน้ำเงิน เมืองเวียงภูคา แขวงหลวงน้ำทา สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว (สปป.ลาว) เข้าสู่การประชาคมของหมู่บ้านเพื่อประชาสัมพันธ์และประกาศใช้เป็นแผนชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านสืบไป

1.2 สนับสนุนส่งเสริมให้ชนเผ่าลื้อใช้แผนชุมชนเพื่อกำหนดทิศทาง วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านสาธารณสุข ส่งเสริมให้ชนเผ่าลื้อได้ปฏิบัติตามบรรดาเงื่อนไขของบ้านตัวอย่างด้านสาธารณสุขให้ปฏิบัติได้ครบทุกเงื่อนไข

1.4 ด้านเศรษฐกิจชุมชน ควรส่งเสริมให้ชนเผ่าลื้อแต่ละครัวเรือนมีการวางแผนการใช้จ่าย การบริหารจัดการหนี้สิน มีการลดต้นทุนการผลิต ส่วนด้านเทคโนโลยี ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งเสริมให้ชนเผ่าลื้อมีการใช้เครื่องมือหรือกรรมวิธีในการประกอบอาชีพทั้งแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ที่ประหยัดพลังงานและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

1.5 ขั้นตอนการปฏิบัติในการนำรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่สร้างขึ้นสามารถนำไปประยุกต์กับชุมชนต่างๆได้ แต่กิจกรรมหรือโครงการที่จะนำไปปฏิบัติต้องเป็นไปตามบริบท ปัญหา ความต้องการ และความสนใจของประชาชนในแต่ละชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาหรือนำรูปแบบที่ได้จากการสังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชนเผ่าลื้อที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่นำมาทดลองใช้และปรับปรุงตามระยะเวลาในการวิจัยพื้นที่อื่นๆ

2.2 ควรศึกษาเป็นแบบ Mixed Method เพื่อให้ได้ข้อมูลครบทุกมิติ

2.3 การศึกษาหรือการนำใช้รูปแบบการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วม จำเป็นต้องมีการประสานงานกับภาคส่วนเกี่ยวข้องของรัฐ นำแนวทาง นโยบาย ข้อกำหนดต่างๆ ของภาครัฐ ที่นำไปใช้ในพื้นที่ยังเป็นแม่บทในการดำเนินการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วม โดยมีการร่วมมือกันสามฝ่าย ระหว่างภาครัฐ ชุมชน และภาคเอกชน จึงจะสามารถประสบผลสำเร็จและนำไปสู่ความยั่งยืนได้